

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 vtrum sit aliquis finis vltimus humanæ vitæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Super questionis prima articulum quartum.

In articulo 4. eiusdem quest. dubium est circa responsum ad primum, quod dicitur, quod de ratione boni est, quod aliquid ab ipso effluat. Nam si hoc est verum, sequitur primum, quod de ratione boni, quod est, essentia diuina, est, quod aliquid ab ipsa effluat. Et cum illud quod est de ratione aliquid, necessario conueniat illi, sequitur, quod necessario ab essentia diuina aliquid effluat. Et sic non libere, sed necessario res effluerunt in esse a Deo. Sequitur secundo, quod intellectus diuinus moderato effluxum bonorum a primo bono, auferat a bono id quod est de ratione eius, quod & impossibile est, & non est fas tribuere diuinae sapientiae, quae dispo- nit omnia iustiter. Probat sequela: quia constituendo ultimum bonum inferius, cum illud, quia bonum est, habeat de ratione sua, quod aliquid ab eo effluat: & quia ultimum nihil ab eo effluit, oportet quod sit ablatum ab eo id, quod est de ratione eius.

Ad hoc dicitur, quod inter finem & bonum hoc intererat, quod cum finis habeat duo, scilicet, esse obiectum appetitus (habet enim rationem appetibilem) & esse causam finalem: Finis enim alicuius est finis: Et secundum horum oritur ex primo nam finis ex eo quod appetibilis, causat finaliter bonum, exercet rationem finis quod ad primum. propterea, & in 1. Ethic. dicitur. Bonum est quod omnia appetunt. Et diuina essentia habet rationem boni respectu suae naturalis uoluntatis, utpote proprium obiectum illius, cuius constat non esse finem positum, sicut nec aliam causam. secundum autem exprimitur nomine finis: & propterea bonum exercet finem in seipso, & in his quae sunt ad finem,

finis est culpabilis vel laudabilis, secundum hoc sunt opera nostra culpabilia, vel laudabilia.

RESPON. Dicendum, quod unumquodque sortitur speciem secundum actum, & non secundum potentiam: unde ea quae sunt composita ex materia & forma, constituuntur in suis speciebus per proprias formas. Et hoc etiam considerandum est in motibus proprijs. Cum enim motus quodammodo distinguatur per actionem, & passionem, utrumque horum ab actu speciem sortitur: Actio quidem ab actu, qui est principium agendi: passio uero ab actu, qui est terminus motus nostri. Unde calefactio actio, nihil aliud est, quam motio quaedam a calore procedens: calefactio uero passio, nihil aliud est quam motus ad calorem. Diffinitio autem manifestat rationem speciei. & utroque modo actus humani, siue considerentur per modum actionum, siue per modum passionum, speciem a fine sortitur. utroque enim modo possunt considerari actus humani, eo quod homo mouet seipsum, & mouetur a seipso. Dictum est autem supra, quod actus dicuntur humani, in quantum procedunt a uoluntate deliberata. Obiectum autem uoluntatis est bonum & finis: & ideo manifestum est, quod principium humanorum actuum, in quantum sunt humani, est finis: & similiter est terminus eorundem. Nam id ad quod terminatur actus humanus, est id quod uoluntas intendit tanquam finem: sicut in agentibus naturalibus, forma generati est conformis formae generantis. Et quia ut Ambrosius dicit super Lucam, Mores proprie dicuntur humani, actus morales proprie speciem sortiuntur ex fine. nam idem sunt actus morales, & actus humani.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod finis non est omnino aliquid extrinsecum ab actu, quia comparatur ad actum, ut principium, uel terminus: & hoc idem ipsum est de ratione actus, ut scilicet sit ab aliquo quantum ad actionem, & ut sit ad aliquid, quantum ad passionem.

AD SECUNDUM dicendum, quod finis secundum quod est prior in intentione, ut dictum est, secundum hoc pertinet ad uoluntatem: & hoc modo dat speciem actui humano, siue morali.

AD TERTIUM dicendum, quod

idem actus numero secundum quod semel egreditur ab agente, non ordinatur nisi ad unum finem proximum, a quo habet speciem: sed potest ordinari ad plures fines remotos, quorum unus est finis alterius. Possibile tamen est, quod unus actus secundum speciem naturae ordinetur ad diuersos fines uoluntatis: sicut hoc ipsum quod est occidere hominem, quod est idem secundum speciem naturae, potest ordinari sicut in finem ad conseruationem iustitiae, & ad satisfaciendum irae: & ex hoc erunt diuersi actus secundum speciem moris, quia uno modo erit actus uirtutis, alio modo erit actus uitij. Non enim motus recipit speciem ab eo quod est terminus per accidens, sed solum ab eo quod est terminus per se. Fines autem morales accidunt rei naturali: & econuerso, ratio naturalis finis accidit morali. & ideo nihil prohibet actus, qui sunt iidem secundum speciem naturae, esse diuersos secundum speciem moris, & econuerso.

ARTICVLVS IIII.

Utrum sit aliquis ultimus finis humane uite.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod non sit aliquis ultimus finis humane uite, sed procedatur in finibus in infinitum. Bonum enim secundum rationem, est diffusiuum sui, ut patet per Dionysium 4. capitulo de diuin. nominib. Si ergo quod procedit ex bono, ipsum etiam est bonum, oportet, quod illud bonum diffundat aliud bonum & sic processus boni est infinitus: sed bonum habet rationem finis. ergo in finibus est processus in infinitum.

¶ 2. Præterea. Ea quae sunt rationis, in infinitum multiplicari possunt: unde & mathematicae quantitates in infinitum augentur. Species etiam numerorum propter hoc possunt esse infinitae, quia dato quolibet numero, alium maiorem excogitare potes: sed desiderium finis sequitur apprehensionem rationis. ergo uideretur quod in finibus procedatur in infinitum.

¶ 3. Præterea. Bonum, & finis est obiectum uoluntatis: sed uoluntas infinites potest reflecti supra se ipsam. possum enim uelle aliquid & uelle me uelle illud, & sic in infinitum. ergo in finibus humane uoluntatis proceditur in infinitum.

Prima Secunda S. Thoma.

utpote appetibilis, rationem habentia: finis autem distinguitur contra ea quae sunt ad finem, ut causa ab effectu. Ex his autem deducitur, cum duplex sit effluxus a bono, scilicet in appetitum, & in re, & primus in littera uocatur secundum ordinem intentionis, secundus executionis: si sit sermo de effluxu in appetitum, constat quod de ratione boni est, non quod appetatur, sed quod sit appetibile: ac per hoc non quod ab eo aliquid effluat, sed quod sit tale, a quo effluat appetitus sui. Et si contra hoc opponatur processus in infinitum, quia si quilibet bonum pariet sui amorem, & ille amor cum sit boni, pariet sui amorem, & sic in infinitum: facilis est responsio ex responsione ad tertium, quod hoc cum sit per accidens, non inuenit fortiri in finitatem, sicut in actibus reflexis intellectus. Si enim eodem actu in obiectum & actum mens nostra ferretur, in primo actu esset stans, sicut est in intellectu angeli. Si uero sit sermo de effluxu in re: sic tanto magis constat, quod non est de ratione boni diffundere se, sed esse diffusiuum sui: quoniam bonum ad actuale diffusiuum sui in re non peruenit immediate, sed mediante causa efficiente, uoluntate scilicet, cuius est obiectum, a qua fit, quod sit actualiter finis alicuius, cuius erit finis aptitudinaliter tantum. & propterea prima obiectio nihil officit.

A 3 iulmo-

D. 61

ani. i. huius quest.

In prefatio ne in Luca non procul a fine to. 5.

ani. i. huius quest.

01. 3. 325 T

01. 3. 325 T

p. di. 3. q. 2. ar. 2. c.

c. a. de diui. nom. in pti.

iusmodi. Et dicendum, quod unumquodque eo modo quo est bonum, est diffusivum sui in appetitu. & similiter unumquodque eo modo quo est bonum, est diffusivum sui in re, i. communicatum sui, vel ut principium, vel ut terminus, vel ut subiectum, vel ut passio &c. Et sic divina sapientia & finem constituit processui bonorum a primo bono dum finita ea constituit in numero, pondera, & mensura, & nullum bonum eo, quod est de ratione sua, privavit: sed unicuique non eodem modo distribuit modos communicationis, ut simul communicatio omnium & status daretur bonis. Ab ultimo namque bono, et si non emanet aliquid in re ulterius, est tamen hoc bonum, quod est terminare fluxum boni, & perficere ac consummare rem in esse perfecto: quod non parum boni est.

In eodem articulo dubium occurrit circa responsum ad secundum, quod patet potest esse verum, quod inter species numerorum sit ordo per accidens, & processus in infinitum: quia accidit numero praesistenti, quod ei addatur unitas. Videtur enim in primis contra communem animi conceptionem, scilicet, quod inter species est ordo per se. & probatur ratione: quia una species, puta trinitas, est per se prior quaternitate: & quaternitas est per se posterior trinitate: & simile est de trigono & tetragono.

Ad hoc dicitur breviter, quia extra moralia est materia haec quod aliud est loqui de ordine entium, & aliud de ordine eorum ut causa & causati: sermo praesens est de ordine finium id est, causarum finalium: & propterea de ordinata causandi loquendo, dicitur quod numerus praecedens est causa per accidens numeri sequentis: quia accidit numero praesistenti, puta octonario ut sic, quod ad

*Text. 8. 10.

*Text. 34. 10. mo. 1.

ap. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

Ad hoc dicitur breviter,

& non est aliquis ultimus finis humanae voluntatis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit 2. Meta. quod qui infinitum faciunt, auferunt naturam boni: sed bonum est quod habet rationem finis. ergo contra rationem finis est quod procedatur in infinitum. necesse est ergo ponere unum ultimum finem.

RESPONDEO. Dicendum, quod per se loquendo, impossibile est in finibus procedere in infinitum ex quacunque parte. In omnibus enim quae per se habent ordinem ad invicem, oportet quod remoto primo, remoueantur ea quae sunt ad primum. Unde Philosophus * probat in 8. Phys. quod non est possibile in causis motibus procedere in infinitum, quia non esset primum movens, quod subtracto alia movere non possunt, cum non moveant nisi per hoc, quod movetur a primo movente. In finibus autem inveniuntur duplex ordo, scilicet, ordo intentionis, & ordo executionis: & in utroque ordine oportet esse aliquid primum. Id enim quod est primum in ordine intentionis, est quasi principium movens appetitum, unde subtracto principio, appetitus a nullo moveretur. Id autem quod est principium in executione, est unde incipit operatio: unde islo principio subtracto nullus inciperet aliquid operari. Principium autem intentionis est ultimus finis: principium autem executionis est primum eorum, quae sunt ad finem. Sic ergo ex neutra parte possibile est in infinitum procedere: quia si non esset ultimus finis, nihil appeteretur, nec aliqua actio terminaretur, nec etiam quiesceret intentio agentis. Si autem non esset primum in his quae sunt ad finem, nullus inciperet aliquid operari, nec terminaretur consilium, sed in infinitum procederet. Ea vero quae non habent ordinem per se, sed per accidens sibi invicem coniunguntur, nihil prohibet infinitatem habere: causa enim per accidens indeterminatae sunt. Et hoc etiam modo contingit esse infinitatem per accidens in finibus, & his quae sunt ad finem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod de ratione boni est, quod aliquid ab ipso effluat, non tamen quod ipsum ab alio procedat. & ideo cum bonum habeat rationem finis, & primum bonum sit ultimus finis, ratio ista non probat quod non sit ultimus finis: sed quod a fine primo supposito procedatur in

infinitum inferius versus ea, quae sunt ad finem. & hoc quidem contingeret, si consideraretur sola virtus primi boni, quae est infinita. Sed quia primum bonum habet diffusionem secundum intellectum, cuius est secundum aliquam causam certam profluere in causata, aliquis certus modus adhibetur bonorum effluxui a primo bono, a quo omnia alia bona participant virtutem diffusivam: & ideo diffusio bonorum non procedit in infinitum, sed sicut dicitur Sap. 11. Deus omnia disposuit in numero, pondere, & mensura.

AD SECUNDUM dicendum, quod in his quae sunt per se, ratio incipit a principiis naturaliter notis, & ad aliquem terminum progreditur. Unde Philosophus probat in primo * Posteriorum, quod in demonstrationibus non est processus in infinitum: quia in demonstrationibus attenditur ordo aliorum per se ad invicem connectorum, & non per accidens. In his autem quae per accidens connectuntur, nihil prohibet rationem in infinitum procedere. Accidit autem quantitati, aut numero praesistenti in quantum huiusmodi, quod ei addatur quantitas, aut unitas: unde in huiusmodi nihil prohibet rationem procedere in infinitum.

AD TERTIUM dicendum, quod illa multiplicatio actuum voluntatis reflexae supra seipsam per accidens, se habet ad ordinem finium: quod patet ex hoc, quod circa unum & eundem actum indifferenter semel, vel pluries, supra seipsam voluntas reflectitur.

ARTICVLVS V.

Utrum vnus hominis possit esse plures ultimi fines.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod possibile sit voluntatem unius hominis in plura ferri simul, sicut in ultimos fines. Dicit enim * August. 19. de Civitate Dei, quod quidam ultimum hominis finem posuerunt in quatuor, scilicet, in voluptate, in quiete, in bonis nature, & in virtute: haec autem manifeste sunt plura. ergo unus homo potest constituere ultimum finem suae voluntatis in multis.

¶ 2. Praeterea. Quae non opponuntur ad invicem, se invicem non excludunt: sed multa inveniuntur in rebus, quae sibi invicem non opponuntur. ergo si unum ponatur

dati unitas, & fiat novenarius. Obiectio autem militat de ordine ipsarum specierum absolute, non in ratione causa, & causati: sed si studiose inquiratur, quomodo in speciebus numerorum, figurarum, & proportionum datur processus in infinitum, & tamen communiter dicitur, quod in per se ordinatis entibus non datur processus in infinitum: dicendum est, quod illud commune dictum intelligendum est de entibus simpliciter, non de entibus secundum quid. Huiusmodi autem species, cum non sint, nec esse possint in actu, sed semper sint in actu permisso potentiae, ut patet in 9. Meta. non sunt inter entia, nisi secundum quid, ut esse infinitum: & propterea non de eis intelligitur esse dicitur, quod in entibus habentibus per se ordinem, non est processus in infinitum.

¶ Super Quae. prima articulum quintum.

IN articulo eodem prima quaeritur, quod in tellico ipsum de simul fieri tam actu, quam effectu, seu habitu: deinde vim rationum in corpore. procedunt enim ex diversis capitibus: nam prima ex eo quod ultimus finis habet rationem boni perfecti respectu illius: secunda ex eo, quod habet rationem primi boni naturalis: tertia ex eo, quod habet rationem primi specificantis. Et licet prima ratio clarius conuincat, & propterea illa videtur author in responsionibus argumentorum: eodem tamen modo omnes clarificant. Nam sicut repugnat, diuitias, verbi gratia, ex una parte, & voluptatem ex altera parte, consistere simul duo bona completa unius: quia sequitur quod neutrum seorsum est sufficiens, ac per hoc utriusque deficit, & utriusque est

*Text. 6. 10. 1

* Infra q. 12. ar. 3. ad 1. & q. 13. ar. 2. ad 1. et 11. Et 2. d. 24. art. 3. cor. Et 3. d. 31. q. 1. art. 1. cor. Et mal. q. 14. art. 2. cor. 11. * Lib. 19. c. 1. tom. 5.